

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

Oviedo, Francisco de

Lvgdvni, M.DC.LI.

III. De scientiarum vnitate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

stitui speculatiuam ex defectu cuiuscumque ex his, quæ ad cognitionem practicam constituendam requiruntur, eo enim ipso quod illorum aliquod deficiat, cognitio non erit practica, sed pura obiecti speculatio, quod est formaliter cognitionem esse speculatiuam.

S. V.

Quomodo opponantur cognitio practica, & speculatiua.

Probat Hurt. disp. 11. de anima sect. 4. § 24. rationem practici, & speculatiui non esse differentias oppositas, quia idem habitus, & idem intellectus potest dici simul practicus, & speculatiuus. Displicet ratio, quia idem intellectus est simul assentiens, & dissentiens circa diuersa obiecta, & tamen assensus, & dissensus, quantumvis sint circa diuersa obiecta essentialiter differunt, ratio est quia intellectus non constituitur formaliter assentiens, & dissentiens per se ipsum, sed per actus superadditos, & inter se distinctos, & ita potest habere à formis essentialiter differentibus has diuersas denominationes, quæ essentialiter opponuntur in ordine ad eundem actum, & extrinsecè possunt idem denominare principium. Sic dici potest de cognitione practica, & speculatiua, quia intellectus & habitus non sunt practici neque speculatiui per se formaliter, sed tantum desumunt has denominationes ab actibus, unde etiam si essentialiter differant, sicut assensus, & dissensus, amor & odium possunt eundem intellectum, & eundem habitum denominare.

Soluenda est hæc quæstio ex alio capite, videlicet ex ipsa natura practici, & speculatiui, & ex ipsis formalitatibus, per quas cognitio constituitur practica, vel speculatiua, quas assignauimus Puncto præcedenti, ubi statui rationem practici desumi ex modo tendendi per ordinem ad differentias individuales, & specificas principij, & obiecti, & ex ipsis rationibus formalibus specificis, & individualibus obiecti, ex quo inferitur rationem practici semper importare rationem specificam & indiuidualem cognitionis. Diximus etiam rationem speculatiui aliquando sumi tantum ex differentiis individualibus; aliquando verò ex differentiis specificis; ex quibus infero in his cognitionibus, in quibus ratio speculatiui desumitur ex differentia specifica, rationem speculatiui essentialiter differre à ratione practici reperta in alia cognitione; in his verò, in quibus ratio speculatiui desumitur tantum ex differentiis individualibus, rationem speculatiui non differre essentialiter à ratione practici in alia cognitione reperta. Eo enim modo quo differunt duæ differentie individuales, different ratio practici & speculatiui formaliter sumptæ, & eadem ratione differt hæc cognitio practica ab illa speculatiua, sicut differt hoc indiuiduum ab alio.

Rem, exemplis explico: cognoscit homo motum progressiuium, quem ipse elicere potest; cognoscit Angelus eundem motum progressiuium: cognitio Angeli est speculatiua eo præcisè quod sit cognitio Angeli, ac proinde ex differentia essentiali; cognitio hominis circa idem obiectum est practica ex eo quod sit cognitio hominis, & talis hominis, qui potest hunc motum progressiuium præstare, quod dicitur non solum differentiam indiuidualem cognitionis, sed specificam. In his cognitionibus ratio practici, & ratio speculatiui essentialiter differunt, quia sumuntur ex differentiis essentialiter oppositis. Cognoscit Petrus syllogismum quem potest elicere, cognoscit Ioannes eundem syllogismum; cognitio Petri est practica, cognitio Ioannis est speculatiua præcisè ex differentia indiuiduali: in his cognitionibus ratio practici & speculatiui essentialiter non differunt, sed tantum indiuidualiter. Similiter in eadem potentia potest esse duplex cognitio eiusdem speciei circa obiecta numero distincta, quarum una sit practica, & altera speculatiua præcisè ex differentia indiuiduali, in quibus ratio practici & speculatiui non importabunt rationes specificas essentialiter oppositas sed tantum indiuiduales. Exhibeo exemplum; cognosco ego per hanc cognitionem syllogismum, qui potest fieri à me cognitione practica, & cognosco syllogismum eiusdem speciei, quem potest elicere Petrus, quæ cognitio erit speculatiua, & tamen cognitiones secundum se, illarumque principia & obiecta tantum indiuidualiter differunt. Ex quibus inferitur in his cognitionibus rationem practici & speculatiui non pos-

se importare differentias specificas essentialiter oppositas, sed totam illarum oppositionem in differentiis indiuidualibus contrahentibus eandem rationem specificam esse constitutam.

Tandem concludo in aliquibus cognitionibus rationem practici, & speculatiui importare oppositionem secundum differentias specificas, in aliis verò tantum secundum differentias indiuiduales, & ex se rationes istas abstractas non magis dicere hanc rationem quam illam, quia ratio practici dicit cognitionem dependentem à principio & terminatam non per dissensum, sed saltem per apprehensionem, aut per assensum ad productionem effectus, qui non repugnet produci à principio; & principium, quod ex se virtutem habeat ad producendum effectum, & cognitio speculatiua constituitur per earentiam cuiuscumque ex requisitis. Sed hoc principium non posse producere hunc effectum, & illud posse eundem producere, aliquando procedit ex differentia specifica, ut in homine, & equo, quorum equus ex conceptu specifico potest equum producere; & homo similiter ex conceptu specifico non potest producere equum; & in homine & Angelo cognoscuntur eundem discursum, qui potest produci ab homine ex conceptu specifico & indiuiduali, & non potest produci ab Angelo ex conceptu specifico Angeli, & ita cognitio practica hominis, & cognitio speculatiua Angeli dicunt rationes practici & speculatiui essentialiter oppositas: in cognitionibus verò Petri & Ioannis de syllogismo eodem, qui potest fieri à Petro & non à Ioanne, cognitio Petri quatenus practica solum differt à cognitione Ioannis quatenus speculatiua secundum differentiam indiuidualem, quia cognitiones ipsæ inter se tantum differunt indiuidualiter, & ex indiuiduatione principiorum prouenit hoc non posse producere hunc effectum, quem aliud principium producere potest.

Obiicies: Cognitio semper constituitur speculatiua per respectum ad principium & obiectum, sed respectus ad hæc extrema est essentialis: ergo constituitur speculatiua per respectum essentialem cognitioni: ergo ratio speculatiui semper dicit conceptum essentialem cognitioni. Respondeo essentialis esse actui dicere respectum ad principium, & ad obiectum, non tamen omnis respectus, quem actus dicit ad hæc extrema est illi essentialis, quia in actu reperitur respectus ad rationes essentielles principij & obiecti, & hic est essentialis actui, & reperitur respectus ad rationes indiuiduas principij & obiecti, & hic respectus est indiuidualis actui, per quem adequatè plures actus speculatiui constituntur.

Posse eandem cognitionem ferri in duplex obiectum & esse practicam respectu vnius, & speculatiuam respectu alterius (mihi dubium non est, quia potest vnum obiectum esse operabile, & in illud ferri modo operabili, & aliud non esse operabile, vel etiam si operabile sit, non ferri in illud modo operabili ex modo illud proponendi, vel defectu virtutis in principio, aut possibilitatis in obiecto).

Disputant Hurt. & Arriaga, an respectu eiusdem obiecti possint esse duo actus inhærentes eidem potentie, quorum vnus sit practicus & alter speculatiuus. Negat Hurt. disp. 1. § 16. affirmat Arriaga disp. 1. § 69. Ego cum distinctione respondeo, vtrumque practicum, vel vtrumque speculatiuum esse futurum, si vterque eodem modo versetur circa obiectum, si verò diuerso modo versentur, vnum esse practicum & alterum speculatiuum poterit contingere; ut videre est in scientia visionis & scientia simplicis intelligentiæ, de eodem obiecto existente, & possibili, quarum scientia simplicis intelligentiæ est practica, & scientia visionis est speculatiua, & vtraque respicit idem obiectum formaliter abique formalitate in aliquo distincta.

PUNCTVM III.

De scientiarum unitate.

Vellem me paucis ab hac quæstione expedire, & meam in hac re mentem clarè explicare, quia illam apud plures valde confusam lego, & apud paucos aliquid fixum inuenio, quo quæstionem definiant, ita vt de illo modo mente non possit alia suboriri prolixior.

§. I.

*Difficultas proponitur, statuiturque scientiam non esse
vnam simplicem qualitatem.*

2 **D**ividitur quaecumque scientia in actualem, & habitua-
lem; Scientia actualis dicuntur omnes actus,
quos ad vnam spectare dicimus: Scientia habitualis vo-
catur habitus à quo procedunt actus, siue talis habi-
tus sit vnus indiuisibilis, siue vnus integraliter composi-
tus ex pluribus partibus, quorum quilibet ad diuersam
conclusionem spectat: siue plures realiter non vniti, ex
quibus vna scientia constari dicitur, quia omnes ordi-
nantur ad idem obiectum formale, quod respiciunt me-
diis actibus. Actus qui dicuntur ad eandem scientiam
pertinere, nullam in se habere vniorem realem & phy-
sicam per se notum est: nunquam enim simul coexistunt,
& quilibet illorum est integer conceptus, & integra
cognitio, quæ non ordinatur ad vniorem cum alio extre-
mo eiusdem rationis, potius illam respicit, cum actus quàm
plures sub eadem scientia constituti specie differant. Diffi-
cultas est quod obiectum commune habeant, quæmve or-
dinem, seu rationem cuius ad eandem scientiam pertineant,
de quo postea dicam.

3 **H**abitus intellectus ab speciebus non distingui dicam
Controu. 14. de anima Punct. 7. ex quo inferitur iuxta mea
principia nullam scientiam includere eundem habitum,
neque simplicem, neque compositum ex partibus inte-
grantibus: quia certum est nullam habere vniorem spe-
cies, quibus diuersi actus ad eandem scientiam spectantes
producantur. Dicam insuper eadem Controu. 13. Punct. 5.
in opinione, quæ admittit habitus distinctos ab specie-
bus hos esse multiplicandos pro distinctis actibus, etiam si
ad eandem scientiam spectare dicantur. Tenent eandem
sententiam Scot. in 3. distinct. 25. quest. 2. *S. ad secundum
questionem*: hunc sui sequuntur qui consentiunt Nomin. in
1. quest. 1. Greg. q. 3. art. 1. Gabriel q. 8. suffragantur ex
nostris P. Suarez tom. 2. Metaph. disp. 44. sect. 11. à n. 45.
P. Molina 1. part. quest. 1. artic. 3. P. Fonseca lib. 1. Met.
quest. 5. sect. 2. & lib. 6. cap. 2. question. 2. sect. 2. Tolet.
in Logica q. 3. proœmial. Hurt. disp. 1. Met. sect. 6. Arriaga.
disp. 1. sect. 3. subsect. 4.

4 **H**abemus ex his neque scientiam actualem, neque ha-
bitualem esse simplicem qualitatem, sed scientiam actu-
alem includere plures actus, & scientiam habitua-
lem includere plures habitus, & ex his fieri vnam scientiam tota-
lem habitua-lem, ex illisque vnam scientiam totalem actua-
lem: quivse ordo, quæve dependentia, aut quæ similitudo
debeat intercedere inter actus, & habitus distinctos, vt
dicantur ad eandem scientiam pertinere, hoc opus, hic
labor est. Neque ex diuersis capitibus, sed ex hoc tan-
tum, vnitatem, & distinctionem scientiarum debemus
colligere, postquam enim illud inuenimus ratione cu-
ius hæc actuum collectio ad eandem scientiam pertinere
dicatur, omnis actus, cui non inest eadem vnitatis ratio,
seu idem respectus cum actibus in hac collectione consti-
tutis, dicetur non pertinere ad hanc scientiam, sed
aliam constituere cum reliquis omnibus, in ordi-
ne ad quos habuerit similem respectum, seu vnitatem,
ex quibus omnibus fiet alia actuum collectio, quæ erit
scientia alia adæquata ab ista distincta. Postquam verò
difficultatem hanc in actibus superauerimus, in habi-
tibus nulla supererit; illi enim habitus qui pertinent ad
actus, ex quibus constituitur vna scientia adæquata
totalis, vnam scientiam habitua-lem totalem compo-
nent, & illi qui spectant ad actus constituentes di-
stinctas scientias totales, distinctas scientias habituales
constituent.

5 **A**ssumant ferè omnes Doctores scientias distingui per
objecta formalia ipsarum, & distinctas scientias distin-
ctum obiectum formale competere; sed adhuc lis integra,
quomodo distinguenda sint objecta formalia adæquata
scientiarum totalium; reperiuntur enim in quacumque
scientia plures actus procedentes à præmissis specie di-
stinctis, & consequenter habentes objecta formalia spe-
cie distincta, quia præmissa sunt obiectum formale con-
clusionis, dicuntur tamen pertinere ad vnam scientiam,
& præmissa cuiuscumque conclusionis specie distincta à
præmissis aliarum conclusionum dicuntur obiectum for-

male adæquatum scientiæ, etsi sint obiectum formale adæ-
quatum talis conclusionis, quia obiectum formale adæ-
quatum scientiæ includit omnia obiecta formalia om-
nium actuum, qui ad eandem pertinent scientiam, quo-
rum quodlibet est adæquatum respectu actus, cui tri-
buit speciem, & cuius dicitur formale obiectum, &
inadæquatum respectu totius scientiæ. Hinc oritur
difficultas, quæ multitudo obiectorum formalium di-
stinctorum in specie actuum, quorum quodlibet re-
spectu proprii actus est adæquatum, sit assignanda ad
designandum obiectum adæquatum formale scientiæ
totalis, curvæ hæc multitudo obiectorum formalium
huius multitudinis actuum dicatur vnum obiectum
adæquatum formale vnius scientiæ, & alia similis mul-
tutudo sit obiectum adæquatum aliis scientiæ, & non
ex vtraque multitudine fiat vnum obiectum adæqua-
tum vtriusque scientiæ totalis completentis omnes
actus, quorum specificatiua obiecta formalia in vtra-
que multitudine continentur; seu cur obiecta formalia
contenta in hac multitudine non fuerint subdivisa in
duplicem multitudinem, quarum quælibet constitue-
ret vnum obiectum formale adæquatum condistin-
ctum ab alio vnius scientiæ adæquate ab alia con-
distincta.

6 **R**espondebis obiecta formalia distinctorum actuum
pertinentium ad eandem scientiam totalem habere con-
uenientiam aliquam, ratione cuius ex illis fiat vnum ob-
iectum adæquatum totale vnius scientiæ, quam non ha-
bent cum aliis obiectis formalibus constituentibus aliud
aliud obiectum adæquatum scientiæ distinctæ. Adhuc in-
tegra permanet nostra difficultas: fateor ego semper in
obiectis formalibus constituentibus obiectum adæquatum
huius scientiæ, esse aliquam conuenientiam, quæ non
inest illis in ordine ad obiecta formalia distinctorum actuum
constituentia obiectum adæquatum aliis scientiæ, verum-
tamen cum conuenientia, quæ est inter obiecta forma-
lia actuum constituentia obiectum adæquatum vnius scien-
tiæ non sit secundum speciem infimam, facile esset om-
nia illa obiecta, quæ dicuntur constituere vnum ob-
iectum adæquatum subdividere in duplicem multitudinem,
& ad quamcumque reducere obiecta, quæ inter se habe-
rent conuenientiam aliquam, quam non haberent in or-
dine ad alia obiecta formalia in alia multitudine conten-
ta, & ita propter conuenientiam obiectorum pertinen-
tium ad hanc multitudinem, & disconuenientiam ipso-
rum cum obiectis pertinentibus ad multitudinem aliam,
posset dici obiecta formalia pertinentia ad hanc multi-
tudinem constituere vnum obiectum adæquatum scientiæ
condistinctum ab alio, quod constituerent obiecta forma-
lia pertinentia ad aliam multitudinem. Secundo cum di-
conuenientia obiectorum formalium, quæ constituunt
obiecta adæquata distinctarum scientiarum, non sit se-
cundum duo genera suprema, facile esse ab his obiectis
disconuenientibus secundum hanc rationem aliam superio-
rem abstrahere, ratione cuius dicerentur posse constituere
obiectum vnum adæquatum vnius scientiæ, quia ad hoc
constituendum non requiritur conuenientia secundum ali-
quam rationem infimam, quæ in plures rationes specie di-
stinctas diuisibilis non sit.

7 **M**ultò post primam huius operis editionem, nuper li-
brum edidit, cui titulus est, Controversiæ Metaphysicales *Prado 1. part.*
Magister quidam Complutensis Dominicanus, in quo fre-
quenter valde meas sententias intendit impugnare, & con-
tra hic traditum scribit 1. part. contr. 2. art. 1. num. 5. neque
proprio nomine in margine refert, & in corpore honorat
titulo scriptoris à Societate Iesu; postea vero in toto ope-
ris decursu, Iesu, & propriæ professionis oblitus se totum
tradit meis opinionibus corrodendis, & sinistrè interpretan-
dis, de quibus cum frequenter sermonem instituat, tam de-
siderabis bona verba, quam argumenta, omnia missa fa-
cere decreueram, sed quia ex suis alijs non semel nostrum
silentium modestiæ sanè opus in victoriam propriam, quasi
iam de nostris sententiis omnino actum esset, retulerunt;
huic suspicioni occurrens, de his agam, non quæ verba,
sed argumenta, si quæ sunt, postulare videantur.

8 **A**rguit iste art. 1. citato n. 1. vt probet scientiam specifi-
cari ex obiectis. Scientia essentialiter dicit ordinem ad
obiectum, & tota illius quidditas est propter obiectum:
ergo ab illo specificatur. Probat consequentiam: eadem
sunt principia essendi, & distinguendi, & sicut definiri ne-
quit,

quit, quin obiectum intret definitionem, ita neque specificari nisi in ordine ad illud. Additque hoc intendere auctores, cum dicunt actus specificari per actus, & actus per obiecta. In hoc argumento admissum conuenio principium, ex quo infero actus à priori non specificari ab obiectis, sed tantum à posteriori, quod tantum importet ex obiectorum diuersitate rectè colligi diuersitatem actuum. Afferit iste eadem esse principia essendi, ac distinguendi, sed obiecta ea, quæ mediis speciebus non influunt in actus qualia plurima reperiuntur non sunt principia illorum, sicuti actus supernaturales habituum infusorum principia non sunt, nisi latissimè principium sumatur pro eo, vnde aliquid est, sit, aut cognoscitur: ergo hæc obiecta, quæ respectu actuum tantum sunt vnde actus cognoscuntur, & actus, qui tantum sunt vnde habitus cognoscuntur, & non vnde sunt, aut fiunt, sicuti non sunt principia essendi, ita nec distinguendi, nec specificandi. Deinde obiecta, quæ mediis speciebus in actus influunt, & sunt illorum principia illos specificabunt mediis speciebus, & ita specificatio procedit à principio actiuo, quod ego intendo à speciebus immediatè, tanquam à principio actiuo immediato, ab obiectis mediatè, tanquam à principio actiuo mediato, non vero tanquam à puro obiecto.

Quod autem in definitione scientiæ intret obiectum, probat non posse cognosci scientiam sine obiecto, non vero suadet hoc esse specificatum illius. Tandem vltima consequentia, quam deducit hic author, videlicet actus specificari per ordinem ad obiectum, nec contra me negantem actus specificari ab obiectis, neque ad rem est, aliud enim est actum specificari per ordinem ad obiectum, aliud specificari ab obiecto, cum enim actus per se ipsum dicat ordinem ad obiectum, & hic ordo non distinguatur ab ipso actu, dicere specificari per ordinem ad obiectum, est dicere specificari per se ipsum, qui est ordo ad obiectum: specificari autem ab obiecto, dicit obiectum esse principium, & determinatum specificationis formalis, & intrinsecæ, quam per se ipsum habet actus, sicuti quilibet alia entitas per se ipsum formaliter est suum specificationem formalem, per quod in sua specie constituitur, & ab omnibus aliis distinguitur.

Vigentiorum rationem contra meam sententiam, nec refert, nec habet hic author, in sua autem explicanda longior, sed non difficilior exiit. Defendit: scientiam suam vnitatem, & specificationem ab obiectis desumi, & à diuersa abstractione à materia; cumque sibi obiceret obiectum adequatum vnius scientiæ nullam habere unitatem in se, quam possit in scientiam refundere, distinguit obiectum in esse rei, & esse scibilis; atque obiectum vnius scientiæ, videlicet Metaphysicæ nullam unitatem habere in esse rei, illam tamen habere in esse scibilis. Addit insuper hanc unitatem in esse scibilis, non solum esse extrinsecam denominationem à scientia desumptam, sed præter hanc dari in ipso obiecto aliam unitatem in esse scibilis, in qua sumitur extrinsecam denominatio à scientia desumpta.

Si probasset hic author obiectum in se habere hanc unitatem in esse scibilis distinctam ab extrinsecam denominationem desumptam, non parum promoueret suam sententiam; verum ad eam probandum, nec rationem inueniret, nec de illa querenda curauit. Frequens est apud hunc, dum se omni ratione destitutum inuenit pro sua sententia probanda ad auctoritatem Diui Thomæ recurrere, & nullam aliā rationem reddere, quasi ea, quæ Angelicus Doctor tradidit fide tantum credenda sint, eorumque ratio penitus ignoranda. Oportet forsitan Diuum Thomam referre, qui quacumque dixerint, volunt illius auctoritate fulcire, quod præstare non possent si illius ratione adducta mens Angelici Doctoris non haberet. Fateor Angelicum Doctorem distinguere obiectum in esse rei, & in esse scibilis, nego tamen in esse scibilis includere præter denominationem extrinsecam desumptam à scientia formalitatem aliquam distinctam ab ea, quorum habet in esse rei, neque talem formalitatem tradidit Diuus Thomas, & ita sicuti in esse rei nullam unitatem habet obiectum scientiæ, ita in esse scibilis nullam entitatem importat; præter extrinsecam à scientia desumptam. Obiectum in esse scibilis præter denominationem extrinsecam à scientia desumptam, nihil importare supra rationem formalissimam entis probo contr. 3. Metaphysicæ, Punct. 3. Ex quo concludi obiectum in esse rei, & in esse scibilis solum distinguui per extrinsecam denominationem à scientia desum-

ptam, & ita unitatem, quam habet in esse scibilis, & non in esse rei formaliter desumi à scientia, in eaque consistere nullo modo prius in obiecto, quam in scientia reperi.

Est etiam ficta abstractio, quædam obiectiua, quam vult hic author in obiectis reperi distinctam ab abstractione facta per actum intellectus, & extrinsecam denominationem ab actu intellectus desumpta: hoc enim, quod est abstrahere solum est intellectum propriis actibus rationes communes cognoscere, non cognitis rationibus differentialibus, & ab huiusmodi cognitione obiecta extrinsecam, & non alio modo abstracta dicuntur.

Dixi eum, qui assereret libros de Generatione, vel de Anima continere vnam scientiā distinctā à libris Physicorū, sola tantum Doctorum auctoritate, & non ratione aliqua conuincendam esse. Oppositum censet iste, cum quo ago, euidenter demonstrari, demonstrationem his tantum verbis instruit, & illustrat, quia sine communibus principijs particularia sciri non possunt. Quid hoc ad intentum demonstrandum? Videant mediocriter docti, tantum vellem, ut recordaretur iste dari scientias subalternas.

Confirmare intendunt suum intentum ex eo, quod in re hac diuersæ sunt opiniones, & mens Angelici Doctoris dubia. Videat qualis sit euentia in re opinionibus subiecta, & circa quam de vnius Angelici Doctoris mente dubitatur. Deinde, & si aliquid dem arbitrio Principum scientiarum in scientiis diuidendis, rationem formalem subiecti, ex vi cuius, quælibet totalis scientia ab aliis distinguitur ex ipsa rei natura desumi asserui conel. Cur igitur de naturis rerum, seu de auctoritate ipsarum attenda sit, ut non permittat ad vnam scientiam reuocari, & de diuisionibus scientiarum, quas asserui rerum naturam earum scientiarum Principes fecerunt. Dubia, & opiniones oriri non possunt, sicuti ipse asseruit oriri de mente Diui Thomæ in hac materia?

Dicit hic author scientias inter se distingui specie. Non me cogent id concedere rationes illius, quas adhuc in re clarissima desidero, visum tamen nemo in dubium vertet, actus, & habitus ad Metaphysicam pertinentes specie distingui ab actibus, & habitibus ad Mathematicam spectantibus, & ego, qui in quacumque scientia plures actus, & habitus, specie distinctos agnosco, nunquam reculare potero ex duabus, quibuscumque scientiis designatis vnam includere actus, & habitus specie distinctos ab actibus, & habitibus alterius. Tantum assero in unitate ordinis plurium actuum, & habituum specie distinctorum, in qua scientiæ unitas consistit, aliquid dandum esse arbitrio Principum scientiarum, attentis semper naturis subiectorum scientiarum, ne inter se valde disparatæ ad vnam scientiam quis intendat reducere.

§. II.

Impugnatur Thomistarum sententia.

Communis Thomistarum opinio fert scientias distinguui per obiecta adequata, & hæc per distinctas abstractiones; assignant enim triplicem abstractionem, ex vi cuius triplex obiectum scientiæ constituitur. Prima est vi cuius abstrahitur natura specifica ab indiuiduatione, non tamen à materia sensibili, ut cum per intellectum abstrahatur rationem hominis à Petro & Ioanne, per quam dicor abstrahere ab indiuiduatione, quia conceptus ille, ex vi cuius hominem cognosco non terminatur ad indiuiduationem, & non dicor abstrahere à materia sensibili, quia homo secundum se indiuiduatione seclusa sensibilis est. Alia abstractio est à materia sensibili, & non à materia intelligibili; ut cum concipio ipsam materiam secundum se, abstraho à materia sensibili, quia materia secundum se sensibilis non est, & non à materia intelligibili, quia materiam ipsam ex vi illius conceptus intelligo. Alia abstractio est à materia sensibili, & intelligibili, ut cum concipio ens, aut substantiam, præcisam, quæ secundum se non dicunt materialitatem, ac proinde ex vi conceptus, quo abstraho has rationes, materiam non intelligo. Iuxta has abstractiones distinctas triplicem scientiam Thomistæ distinguunt, Metaphysicam, quæ abstrahit à materia sensibili & intelligibili; Mathematicam quæ abstrahit à materia sensibili & non intelligibili; & Physicam seu Philosophiam quæ abstrahit ab indiuiduatione, non tamen à materia sensibili.

sensibili, neque à materia intelligibili. Alij asserunt omnem scientiam debere abstrahere à materia, quia intellectus spiritualis est, & immaterialis, & ita non potest obiecta attingere nisi à materia abstracta, & ita primam abstractionem à differentia individuali vocant abstractionem à materia tantum singulari, secundam à materia singulari, & sensibili tantum, tertiam à materia singulari sensibili, & intelligibili.

17 Contra hæc abstractionum genera primo occurrit non levis, nec facile soluenda difficultas, cur videlicet prima abstractio ex vi cuius concipitur homo, non sit abstractio à materia sensibili: & secunda per quam concipitur materia ut sic, sit abstractio à materia sensibili, non enim mihi minus sensibilis est homo ut sic quam materia ut sic, sicut enim implicat materiam ut sic sentiri, sic implicat sentiri hominem ut sic; tantum enim sentimus hæc accidentia individua physicè existentia, & non rationem aliquam abstractam ab ultimis differentiis individualibus. Quod si dicas, hominem ut sic non abstrahere à materia sensibili, quia includit conceptum materiale necessarib. contrahendum per rationes individuas materiales sensibiles, idem dicam ego de materia ut sic quæ ultimò contrahenda est ad individua sensibilia. Secundò: illud quod potest contrahi per rationes individuas ab illis dicitur abstrahere: ergo homo ut sic potest contrahi per individua, quibus conveniat sensibilitas, seu capacitas terminandi sensationes contractione seclusa rectè dicitur abstrahere à materia sensibili. Secundò sicuti constituunt Thomistæ quamdam abstractionem à materia individua & abstractionem à differentiis individualibus vocant abstractionem à materia individua, cur non constituunt abstractionem aliam à ratione corruptibilis, quam vocent abstractionem à materia corruptibili, & ratione illius constituunt aliam scientiam de ente incorruptibili, seu abstrahente à corruptibilitate. Tertiò in Metaphysica triplex abstractio inveniuntur prima est transcendentium, quæ abstrahunt à materia præcisiuè, quia illam non dicunt, non tamen negatiuè, quia cum his transcendentibus ratio materiæ non opponitur, potius prædicata, quæ transcendentia dicuntur, de quibus agit Metaphysica, reperiuntur in quocumque materiali individuo, & hæc abstractionem permittimus appellat P. Suar. disp. 1. Metaph. sect. 2.

Alia est abstractio, quam dicunt intelligentiæ, eorum quæ negatiuè abstrahunt à materia, quia illis repugnat materiale subiectum, ex quo simul & ex forma componentur, non tamen abstrahunt ab omni compositione physica, quia dicunt compositionem ex substantia & accidenti. Tertia abstractio omnium perfectissima reperitur in Deo, ex vi cuius negatiuè abstrahitur ab omni compositione, etiam ex substantia & accidenti, quia Deus est ens simplicissimum; ergo si obiecta scientiarum, & scientiæ multiplicarentur per diuersas abstractiones, in vna Metaphysica tres possemus scientias diuidere. Scio nonnullos existimasse consequens vi illationis admittendum esse, in quibus Smigletius illud satis probabile esse affirmat disput. 17. quæst. 2. verumtamen Thomistæ, & ferè omnes authores qui asserunt vnam Metaphysicam completi Deum, & intelligentias, hac solutione vti non poterunt.

18 Quartò de rebus spiritualibus habentibus eundem gradum abstractionis à materia agunt distinctæ scientiæ: ergo hæ scientiæ distingui non possunt per distinctas abstractiones à materia. Probo anteceden: Scientia animalica, seu Philosophia agit de operationibus intellectus quatenus sunt spirituales, quatenus important actionem, ex vi cuius ab intellectu procedunt, & quatenus dicunt qualitatem, in qua verbum mentis constituitur, & quatenus per actionem, vel qualitatem formaliter constituuntur in ratione intellectuum, & quatenus sunt vitales, & secundum alias huiusmodi formalitates, Logica seu Dialectica agit de eisdem operationibus quatenus dicunt directionem formalem formalis sciendi instrumenti, videlicet definitionis, propositionis, & syllogismi mentalis; & quatenus ex vi illarum formaliter, vel quasi efficienter constituuntur genus, & differentia, superius, & inferius. Sed operationes intellectus quatenus habent proprietates illas de quibus Philosophia disputat, & quatenus obeunt hæc munera de quibus disputat Logica, sunt in eodem gradu separationis, seu præcisionis à materia, & in eodem vniuersalitatis gradu: ergo hæ scientiæ non distinguuntur per distinctas præcisiones à materia.

Rursus eundem modum distinguendi scientias per hanc abstractionem à materia impugno. In his diuersis abstractionibus tantum reperiuntur actus intellectus, illorum obiecta, & denominationes, quæ ex actibus deriuantur in obiecta: sed Scientiæ non distingui dicuntur per actus, aliàs dicerentur distingui per se ipsas, & si hoc diceretur, procederet difficultas de ipsis actibus, de illis enim inquiramus, quid speciale habeant, ratione cuius hanc scientiam constituent distinctam ab illa, & ratione cuius horum collectio ad hanc scientiam spectet, & nullus alius ab his distinctus ad eandem pertineat. Si dicas distingui per obiecta horum actuum per quos formaliter, aut quasi effectiuè obiecta abstracta dicuntur, incidit in communem sententiam asserentem scientiam distingui per obiecta, cuius difficultatem expendi supra, nullum enim apparet caput, ex quo possumus cognoscere, quod sit obiectum adæquatum huius scientiæ totalis ut distinctum ab illa. Per denominationes ex actibus in obiecta resultantes non audebis dicere scientias inter se distingui, quia distinctæ denominationes supponunt distinctionem actuum, per quos denominationes constituuntur, vel à quibus resultant tales denominationes.

§. III.

Reiciuntur alij dicendi modi.

20 Respondent alij scientias distingui per distincta attributionis obiecta, quia omni scientiæ distinctum ab alia conuenit vnum attributionis obiectum distinctum ab obiecto attributionis reliquarum scientiarum. Admitto in quacumque scientia reperiiri vnum attributionis obiectum, ad quod omnia, quæ in illa scientia disputantur, diriguntur; verumtamen per hoc non posse scientias inter se distingui, sic probo. Respectus ad obiectum attributionis distinctum debet supponere ipsum obiectum attributionis distinctum ab obiecto attributionis alijs scientiæ: ergo aliud assignandum est caput, per quod distinguatur obiectum attributionis huius scientiæ ab obiectis attributionis aliarum scientiarum, quod æquè difficile erit, ac esset assignare sine ordine ad hoc attributionis obiectum, obiectum adæquatum formale huius scientiæ condistinctum ab obiectis adæquatis formalibus reliquarum scientiarum. Deinde assignato obiecto attributionis huius scientiæ superest difficultas in assignandis reliquis obiectis attributi pertinentibus ad eandem scientiam, quia etiam omnia obiecta attributi spectantia ad hanc scientiam debeant ordinari ad illius attributionis obiectum, non tamen omnia obiecta, quæ ad illud obiectum attributionis possunt ordinari, necessarib. dicuntur ad eandem scientiam pertinere, aliàs scientia quæ haberet pro obiecto attributionis Deum complecteretur tanquam obiecta attributi omnia obiecta creata, quia hæc omnia possunt ordinari ad vnum obiectum attributionis increatum tanquam effectus ad causam, à qua procedunt. Eademque ratione ad obiectum attributionis ad quod ordinantur operationes intellectus, quatenus sunt spirituales, actus vitales, & dicunt qualitatem vel actionem, possent ordinari, quatenus constituunt formalem definitionem, syllogismum, genus, speciem, superius, & inferius; quia directio operationum intellectus indistincta ab ipsis rectè poterit ordinari ad ipsas operationes secundum se constituendas, & ad cognoscendum principium ratiocinandi, & animam, à qua procedunt, & consequenter ad idem attributionis obiectum, ad quod ordinantur ipsæ operationes, quatenus vitales, spirituales, &c. ergo pertinebunt ad eandem scientiam secundum se sumptæ & ut habentes directionem, quam præscribit Logica.

21 Vltimò in Metaphysica cui plerique Deum assignant tanquam attributionis obiectum, nulla poterit ratio ex hoc attributionis obiecto assignari, cur tantum se extendat tanquam ad obiecta attributi ad illa entia, quæ præcise ad illa materia, & non se extendat ad alia plura, quæ etiam possent ut obiecta attributi ordinari ad Deum tanquam ad obiectum attributionis, æquè enim ordinantur ad Deum alia entia, quæ à materia non abstrahunt, quam entia abstrahentia à materia.

22 Alij, in quibus nostri Conimbrienses quæst. 1. procijs Physic. asserunt scientias distingui per distinctas scibilitates obiectorum, quia quæcumque scientia distincta includit

cludit obiectum cum distincta scibilitate formali, seu distinctum formaliter ut scibile. Hic dicendi modus haud difficiliter precedentibus impugnatur, quia si per obiectum ut scibile intelligatur, obiectum ut denominatum actu scientiæ, distincta scibilitas obiecti procedet à distincta scientia, & ita supponetur distinctio huius ad distinctionem illius; & non poterit scientia per scibilitatem distinguui, sed potius scibilitas distinguetur per scientiam. Si verò per scibilitatem intelligatur capacitas, quæ est in obiecto ad terminandos actus scientiæ, hæc non distinguatur ab ipsa ratione formali obiecti; ac proinde idem est dicere scientias distinguui per distinctas scibilitates, ac asserere distinguui per distincta obiecta formalia, contra quem dicendi modum non leues difficultates supra expendi.

23 Sotus & alij referunt Nominales asserentes in Logica, Physica, & Metaphysica tot reperiri scientias, quot sunt conclusiones, quæ demonstrantur. Horum ratio esse poterat nullum reperiri modum, quo conclusiones illæ vniarentur ad vnam scientiam constituendam. Verumtamen P. Suarez Doctorum veterum scrutator affirmat 12. Met. disp. 44. sect. 11. num. 60. se non potuisse sententiam hanc apud Nominales reperire, quod mihi firmissimum fundamentum est ad asserendum nusquam id docuisse Nominales; fundamentum, quo hæc sententia his Doctoribus tribuitur, forsitan erit, illos docuisse habitus eiusdem scientiæ nullâ physicâ vniione annecti, sed tot dari habitus distinctos, quot conclusiones specie diuersæ; qui per aliquem extrinsecum respectum scientiam vnam component, & sæpè asserunt scientiam non esse vnam in esse rei, seu in esse qualitatis, esse tamen vnam in esse scibilis seu in esse scientiæ.

24 Picus Mirandulanus apud Nostros Conimbr. quæst. 1. Proœm. Physic. asseruit omnes conclusiones ad vnam scientiam ordinari, neque plures scientias adequatas reperiri, sed vnam tantum ordinatam ad intellectum perficiendum, quæ diuiditur in distinctas scientias partiales Physicam, Dialecticam, Metaphysicam, Mathematicam, & Theologiam, quod probat ex Aristotele 5. Ethicor. integrante vnam iustitiam ex distinctis scientiis moralibus, quia omnes ordinantur ad componendos mores: ergo habitus omnes, quos nos in scientias distinctas distribuimus, quia omnes ordinantur ad vnum intellectum perficiendum, vnam scientiam adequatam constituent.

25 Picus Mirandulanus ad vnam scientiam reuocauit conclusiones omnes, quas nos in scientias distinctas distribuimus, & Metaphysicam, & Theologiam reliquasque scientias, quas nos scientias adequatas appellamus, partes vnius scientiæ vocauit, distinguendo enim scientiam adequatam tanquam in membra diuidentia, in illas quas nos adequatas vocamus. Sententiam hanc referunt Nostri Conimbr. quæst. 1. Proœm. Physic. art. 2. in quam toto impetu inuehantur, in primis quia nulli vnquam Philosophorum in mentem venit; vbi cumque enim de scientiis meminere, de illis ut de rebus naturæ specieque distinctis mentionem faciunt. Secundo quia hic dicendi modus scientiarum splendorem non mediocriter obscurat, dum omnes in vnius corporis concretionem coniicit. Deinde quia fieri nequit ut tanta rerum dissidentium diuersitas, & tam vasta diuersarum naturarum sylua in vnius corporis vnitatem veniat. Deinde quia eadem ratione dici posset virtutum omnium materiam, & obiecta ad vnam tantum virtutem pertinere, quo nihil absurdius in doctrina Morali.

26 Expenis omnibus quæ in Mirandulani sententiam Conimbricenses congerunt, & reliquis, quæ in illam mihi potuere occurrere, illam tantum damnare audebo, ex eo quod discedit à communi loquendi modo, quem nostri scientiarum principes præscripserunt, neque aliquid ex ipsa rerum natura desumptum in illam apud authores lego, neque à me inueniendum esse præsumo. Ratio est, quia vnitatem, quam tribuit Mirandulanus scientiis omnibus non est realis, aut physica, sed tantum respectus quidam ad vnum intellectum, cuius omnes sunt perfectiones, quem respectum negare nobis non licet, omnes enim fateri tenemur ex obiectis distinctarum scientiarum constari vnius intellectus obiectum vnum adequatum, quod sufficere ait Mirandulanus, ut has omnes scientias, vnam adequatam appellemus, quam distribuimus in Metaphysicam, Theologiam, & reliquas scientias, quas nos adequatas appellamus. Neque hic dicendi modus negat distin-

ctionem specificam inter Metaphysicam, & Theologiam, & reliquas scientias, etiam si asserat omnes esse partes vnius scientiæ adequatas, quia in his totis, quæ non physicâ aliâ vniione partes habent connexas, non repugnat has inter se specie esse distinctas: exercitus enim est totum quoddam constans partibus inter se valde specie dissidentibus. Neque propter hanc scientiarum vniionem in ordine ad vnam tantum componendam illarum pulchritudo, quæ in distinctione ipsarum sita est, deperditur, sed tantum dicuntur distinguui ut partes, quæ antea ut tota distinguui dicebantur, potius illis accrescet noua pulchritudo ex vniione ipsarum ad aliud totum componendum. Exemplum de virtutibus moralibus potius sententiæ Mirandulani fauet, quia sicuti ex virtutibus moralibus inter se distinctis vnam iustitiam, 5. Ethicor. constituit Aristoteles, quia omnes ordinantur ad mores componendos, sic ex Metaphysica, Theologia, & reliquis scientiis, quia omnes ordinantur ad vnum intellectum perficiendum, potest aliud totum componi, quod scientia totalis dici poterit. Sic in aliis totis moralibus contingit, ex multis enim capitibus fit domus vna; ex multis domibus vna familia, seu genus vnum; ex multis familiis vnus populus; ex multis populis vna Prouincia; ex multis prouinciis Regnum vnum. Neque ex eo quod hæc omnia ad vnum totum redigantur aliquid distinctionis amittunt; duplex enim prouincia eandem habebit distinctionem siue ad regnum vnum utraque reuocetur, siue vltimò diuise maneant, & ut proprius desumamus exempla, eandem distinctionem, quam nunc habent, haberent omnia prædicamenta accidentium, quantitatis videlicet, qualitatis & cætera, etiam si ad vnum Accidentis prædicamentum reuocarentur, quod postea in nouem accidentium prædicamenta diuideretur.

27 Hurtadus disp. 1. Metaph. sect. subsect. 2. & Arriaga disp. 1. Logicæ sect. 3. subsect. 8. volunt vnitatem scientiæ constituere propter connexionem actuum inter se, licet Hurtadus non admodum clare loquatur tantum enim asserit 5. 186. aliquos habitus habere inter se naturale aliquod vinculum, quo nectantur in ordine ad aliquam scientiam, quod oritur ex dependentia actuum, à quibus procedunt, quia scientiæ à priori de homine per essentiam demonstrantur, prima passio, & per primam passionem passio secunda, & sic passionis reliquæ, quarum cognitiones dependent ab vna essentia cognitione, quam dependentiam habent illarum habitus in radice, seu in actibus à quibus procedunt. Similis dependentia reperitur in scientia à posteriori hominis, in qua cognitio primæ passionis dependet à cognitione secundæ, & cognitio essentia à cognitione primæ, quod ego verum esse existimo, non tamen probat Hurtadus similem connexionem reperiri in omnibus actibus, qui ad eandem scientiam pertinere dicuntur, quod difficile poterit defendi, & difficilior posset probari, quæ enim connexio poterit inesse inter conclusionem, quæ infert Physicus dari materiam primam, & conclusionem, quæ infert idem Physicus motum resilientis impediri quiete negatiuâ, aut positiuâ in puncto reflectionis? Quæve connexio reperiri poterit inter conclusionem, quæ infertur ex principiis philosophicis dari vniionem superadditam inter materiam & formam, & conclusionem, quæ ex principiis ad eandem Philosophiam spectantibus deducitur motum successiuum potuisse, aut non potuisse esse ab æterno; aut motu alterationis præsentis contrariio fieri successiuè, & contrario absente fieri in instanti? Ego quidem quomodo conclusiones inter se adeò disparatæ allui possint, penitus ignoro, ni recurramus ad vnitatem obiecti, quia omnes prædictæ conclusiones versantur circa ens mobile, quod est vnum obiectum vnius Philosophiæ, quo dicendi modo incidimus in primam difficultatem, quæ exigebat rationem propter quam ens mobile fit vnum obiectum adequatum vnius scientiæ condistinctæ ab alijs, & ens corruptibile, aut ens corporeum, seu vniens non dicantur obiecta adequata aliarum scientiarum.

§. IV.

Propria sententia.

28 **L**egenda, vel supponenda sunt, quæ trado Controu. 15. de Anima, Punct. 4. vbi affirmo actus vitales non solum specificari ab obiectis formalibus, sed etiam ab obiectis materialibus, seu terminatiuis, quæ per se attingunt actus.

actus. Renocandum est etiam in memoriā, quod dicebam Punct. 1. videlicet aliud esse obiectum formale, quod tribuit speciem ultimam actui; aliud obiectum, ratione cuius actus formaliter pertinet ad hanc scientiam: obiectum enim formale conclusionis sunt præmissæ, ex quibus deducitur; & obiectum formale ratione cuius actus pertinet ad hanc scientiam, ad Logicam v. g. est subiectum de quo verificatur prædicatum conclusionis, quatenus de illo tale prædicatum verificatur, quod proprius dicere subiectum formale, iam tamen vulgo subiectum, & obiectum confunduntur: his præmissis

29

Sit PRIMA CONCLUSIO. Fides diuina vt distincta ab aliis scientiis non potest distingui per subiectum formale, seu per obiectum terminatum actionis, sed tantum per obiectum formale vltimò specificas rationis actus. Per hoc optimè distingui, sic probō. Omnis actus fidei diuine respicit tanquam obiectum formale motum diuinā reuelationē, cui innititur actus fidei, siue fides sit discursiua siue non, quod nullus negat, & nulli conclusioni aliis scientiis, etiā Theologicæ conuenit, quia actus reliquarū scientiarum Theologiā dempta nituntur præmissis non reuelatis: conclusio verò Theologica etsi resoluitur in reuelationem, tamen non nititur immediatē in ipsa reuelatione, etiam si vtraque præmissa sit reuelata. Rem exemplum explicet. Supponito Deum reuelasse omnem hominem esse rationalem, & hunc syllogismum conficito. Omnis homo est rationalis, Christus est homo, ergo Christus est rationalis. Obiectum formale huius conclusionis Theologicæ non sunt præmissæ formales, quæ sunt duo actus fidei, sed præmissæ obiectiue, videlicet *omnem hominem esse rationalem*, & *Christum esse hominem*, quas etsi ego crediderim propter reuelationes, reuelationes non sunt, sed obiecta reuelata, propter quæ assentior ego conclusioni Theologicæ, quæ non est actus fidei, sed assensus qui innititur in præmissis applicatis per actus fidei. Ex quo inferes actum illum, ergo est rationalis deductum ex illis præmissis, non esse actum fidei, etsi illius obiectum sit de fide, non solum, quia in se reuelatum est, sicuti de facto contingit, sed etiam in se reuelatum non esset; ex eo quod præmissæ essent reuelatæ, obiectum conclusionis esset reuelatum in præmissis, cum quibus identitatem habet, ac proinde postquam quis nouit reuelatum esse omnem hominem esse rationalem, & Christum esse hominem, poterat inferre: ergo reuelatum est Christum esse rationalem, & postea propter reuelationem immediatē assentiri per actum fidei obiecto illius conclusionis, & actu fidei iudicare Christum esse rationalem. Itaque actus fidei semper innititur reuelationi tanquam obiecto formali, tanquam præmissæ obiectiue, si fides sit discursiua, vel tanquam puro formali motui si fides sit discursiua non sit.

30

SECUNDA CONCLUSIO: Theologia differt à reliquis scientiis ex eo, quod illius conclusio saltem inferatur ex vna præmissa obiectiua reuelata, siue applicata per actum fidei, qui sit præmissa formalis conclusionis Theologicæ. Per quod differt à reliquis scientiis, quæ independentē à reuelatione & ab actu fidei applicante præmissas obiectiuas suas inferunt conclusiones, ad quas nulla præmissa supponitur, quæ sit formaliter actus fidei. Differt etiam ab actu fidei, quia vt suprà dicebam, obiectum formale actus fidei non est obiectum reuelatum, sed ipsa reuelatio. Differt etiam, si fides non sit discursiua, ex eo quod actus fidei ex nullis præmissis deducatur, conclusio autem Theologica semper ex præmissis inferitur. Quod si fides discursiua sit, in eo different, quod actus fidei, non supponit aliquam præmissam formalem, quæ sit actus fidei, eo enim ipso, quod nature lumine assentiar huic principio *quidquid Deus dicit est verum*, & actu fidei humane, vel alio quocumque naturali assensu huic obiecto *Deus dicit esse Verbum incarnatum*, actu fidei credam Verbum esse incarnatum propter reuelationem, quæ est præmissa obiectiua in syllogismo expressa. Conclusio verò Theologica præterquam quod non supponit aliquam præmissam obiectiuam, quæ reuelatio sit, supponit præmissam formalem quæ sit actus fidei, ex vi cuius applicanda est aliqua ex præmissis obiectiuis. Ex his inferes, quod si quis tantum ex principiis lumine nature notis demonstrat Deum esse infinitum, imensum, omnipotentem, omniscientem, liberum, absque vlla mutatione, & ostendat etiam modum, quo sint constituenda decreta Dei, vt illi possint liberè absque vlla sui mutatione conuenire, nul-

lam conclusionem ex illis esse Theologicam, sed omnes ad Metaphysicam spectare.

TERTIA CONCLUSIO. In reliquis scientiis ex præmissis formalibus, & obiectiuis nulla potest certa regula illis præscribi, per quam constitutur unitas adæquata totius scientiæ, neque distinctio huius scientiæ ab illa. Ratio est quia præmissæ obiectiue actuum pertinentium ad eandem scientiam ad eundem inter se sunt diuersæ, vt nulla possit illis communis assignari ratio. Exemplum appono in duabus conclusionibus Logicis: *Diuisum latius patet membro diuidente*: *Definitio debet esse clarior definito*. Præmissæ prioris sunt: *Omne totum latius patet suis partibus*. *Diuisum est totum respectu membri diuidentis*, ex quibus inferitur: ergo *diuisum latius patet membro diuidente*. Præmissæ posterioris sunt: *Omne quod deseruit ad explicandum debet esse clarior re explicanda*. *Definitio deseruit ad explicandum*, ex quibus inferitur: ergo *definitio debet esse clarior re explicanda* videlicet definito. Quæ ratio vniuersa poterit assignari in his præmissis? profecto ego nullam inuenio, quod si in his illam inuenire præsumpseris, recurre præmissis, quibus probat Philosophus primas qualitates attingere, & non excedere numerum octonarium, & illis rationem communem dato, quæ inueniri non possit in præmissis ad distinctas scientias spectantibus. Idem dico de præmissis formalibus, non enim formales præmissæ minorem inter se diuersitatem habent, quam obiectiue.

31

QUARTA CONCLUSIO: Scientia totalis quatenus dicit aggregatum omnium actuum, qui eandem scientiam constituere dicuntur, distinguitur ab omni alia scientia per subiectum formale illius, de quo sub tali ratione communi demonstrat passiones, & proprietates, causas, & effectus inquirat. Hanc conclusionem ex illo doceri ab omnibus Philosophis asserentibus scientias distingui per suum obiectum formale, quod cum subiecto confundunt hoc tantum intendentes significare, quod ex eo patet, quod cum definiunt obiectum à quo asserunt scientias speciem desumere, dicunt esse illud cuius passiones & proprietates demonstrantur, effectus, & principia inquiruntur, quod non est scientiæ obiectum strictè loquendo, sed illius subiectum. Deinde quia quoties ego prædico, seu ostendo aliquid de operationibus intellectus illis conueniens quatenus sunt sciendi instrumenta formalia, actus ille ad Logicam pertinere dicitur, & quoties prædico aliquid de homine, aut equo, aut de quocumque alio subiecto, quod illi conuenit, quatenus est ens naturale seu mobile, actus ille ad Philosophiam pertinere dicitur, & non inquirimus, ex quibus præmissis formalibus aut obiectiuis inferatur, hi enim actus, *Totum materiale compositum constat materiā, formā & vnione*. *Totum materiale compositum constituitur in loco per præsentiam superadditam*, eo ipso quod non innituntur reuelationi, aut principio reuelato, & ex parte subiecti dicant totum vt ens naturale, seu vt ens mobile pertinent ad Philosophiam, & hi actus, *definitio est clarior definito*: *syllogismus constare debet tribus terminis*, exclusā reuelatione, & obiecto reuelato, cui innituntur, pertinent ad Logicam: ergo actus constituitur pertinet ad talem scientiam, quatenus dicit ordinem ad subiectum formale, de quo ex vi illius aliquid enuntiatur, quod dicitur scientia ostendere de obiecto formali, sumpto obiecti nomine ad subiectum significandum. Dixi eo ipso, quod hi actus non innituntur reuelationi, aut obiecto reuelato, quia reuelatio extrahere potest quodlibet subiectum à propria scientia; potest enim quacumque ratione consideretur quoduis obiectum reuelari, & propter illius reuelationem actu fidei credi. Similiter ex illo actu fidei credito potest inferri conclusio, quæ erit Theologica, in quacumque materia contingat. Quod si velis ad hanc Theologiam, quam Doctores tractant tantum spectare ea quæ de Deo inferuntur, ex his quæ specialius ad Deum spectant, sicuti virtutes, quibus Deo moraliter coniungimur, & virtus quibus ab illo separamur, & alia huiusmodi, conclusiones circa alias materias innitentes præmissis reuelatis ad hanc Theologiam reducto, aut dicto pro his ratione materiæ Theologiam aliam instituendam esse.

32

QUINTA CONCLUSIO: Ratio illa formalis subiecti, ex vi cuius qualibet totalis scientia ab aliis distinguitur, sumitur ex ipsa rei natura iuxta quam rectè instituitur scientia adæquata de hoc formali subiecto sub hac extensione, seu vniuersalitate, & non sub alia maiori vel minori, quia hac ratione rectè scientiæ distribuuntur, & aptè vt possumus

33

possimus conclusiones omnes ad aliquam illarum reducere, & hanc scientiam ab alia distinguere. Si enim quis vellet ad eandem scientiam reducere conclusiones Logice, & Mathematicæ incongruè satis coniungeret res, quæ ex natura sua, aded inter se sunt diuersæ, non tamen hæc vniuersalis ratio subiecti formalis tribuentis scientiæ vnitatem, ita naturæ legibus præscribentibus, vt aliter non potuerit à scientiarum principibus taxari, attentâ etiam ipsarum rerum conuenientiâ, & disconuenientiâ. Tradit hanc conclusionem Smigietius disp. 17. sect. 2. vbi postquam dixerat scientias ex natura rei distinctionem habere, subdit: *Non tamen ita existimasse ex natura rei, quasi non potuerit saluâ rei naturâ, alia distinctio scientiarum institui. Si enim exercitus secundum varios ordines variè ordinari, & distinguere poterant, & quidem conuenienter ex natura rei, ita & scientiarum particularium multitudo in varios veluti ordines distribui poterat, spectando varios fines formarum, & varios modos, in quibus conuenire possunt. Nullus tamen melior, & conuenientior inuentus est quam iste, &c.* Pro eadem sententia refero Nominales, & omnes qui asserunt scientiam non habere vnitatem in esse entis, sed in esse scibilis, quibus terminis significari intenditur, scientiam non esse vnum ens, sed plura, quæ simul sumpta dicuntur vna scientia, & vniuersim omnes Doctores asserentes distinguere per obiecta, quæ illis ex ipsa rei natura conueniunt, qui nomine obiecti subiectum intelligunt, quod iuxta rei naturam conuenienter fit ex tali ratione cum tanta vniuersalitate, & non cum alia maiori, aut minori, etiamsi non inconuenienter ex alia, non tamen ex quacumque fieri possit: sicuti exercitus fit ex militibus, & ex his ducibus, qui posset ex paucioribus pluribusve fieri, non tamen ex quacumque alia multitudine minori, & maiori, quia licet multitudo ex qua exercitus fieri potest latitudinem patiatur, & indiuisibiles non habeat terminos, aliquos tamen magnitudinis, & paruitatis, quos non possit attingere debet habere, quia tanta potest esse hominum multitudo, vt nullâ militari disciplinâ possit gubernari, nullâque ciborum ali copia; & aded exigua, vt nec minimum hostis impetum possit sustinere. Sic posset obiectum scientiæ aded vniuersale, & extensum institui; vt nullis possit principiis comprehendere, & aded exiguum, & inextensum, vt tantum intra illud posset intellectus vnam vel alteram elicere conclusionem, ita vt necessum esset innumeras scientias designari, quibus comprehenderetur totum obiectum, per quod intellectus variis discursibus diuagatur. Conclusio hæc probanda est ex rationibus, quibus omnes modos scientiam diuidendi ab isto distinctos impugnauimus; & ex argumentis adductis contra sententiam, quæ scientiam diuidit per obiectum, seu formale subiectum, quæ tantum probat obiectum formale vniuersumque scientia potuisse cum alia aliquantulum maiori, minorive latitudine desumi attentâ præcisè naturâ rerum, etiamsi iuxta hanc congruenter satis subiecta cum illa latitudine, quæ illis scientiarum Principes designarunt, distributa fuerunt, sicuti rectè attentâ naturâ rerum, quæ in Logica tractantur aptè ab hoc auctore in duodecim disputationes diuiduntur, & non minus aptè in quatuordecim ab alio tota Logicæ materies distribuitur, & ineptè in duas tantum, seu in centum disputationes alius eandem Logicam partiretur, ipsa enim Logicæ natura, seu earum rerum, quæ in Logica tractantur exposcit vt intra certam capitum latitudinem tota intersecetur Logica.

34

Sententiam hanc verissimam esse tibi persuadebis, si tibi fingas sententiam asserentem libros de generatione, & corruptione adquatam, totalemque scientiam continere, cuius obiectum est ens generabile, ad quod ordinantur omnia, quæ de natura qualitatum illarum, productione, & corruptione; de nutritione, & accretione; de rarefactione, & mixtione in his libris disputat Aristoteles, & hanc scientiam distinguere ab illa, ad quam pertinent reliqua omnia, quæ nos ad vnam Philosophiam reducimus, cuius obiectum esset ens naturale abstrahens præcisè à generatione, & corruptione, distinguere ab obiecto huius scientiæ instituta ex his, quæ in libris de generatione disputantur, cuius obiectum esset ens generabile & corruptibile; & hanc sententiam ita compositam seclis omnium auctoritate Philosophi, & reliquorum Doctorum impugnandam suscipias. Profectò nec mediocrem rationem contra illam meditaberis. Ex quo infero, non ita ex ipsa

rerum natura distinctis scientiis obiecta esse designata, vt aliter non potuerint obiecta distribui, & scientiæ ordinari, & inter se distinguere: vbi enim nulla est physica actuum aut habituum connexio, aut dependentia, strictior alia vnio non poterit excogitari.

Suadet etiam eandem sententiam dissertatio quæ inter Doctores de eadem Dialectica, An pertineat ad Philosophiam, an ad Metaphysicam, an specialis scientia sit dicenda: & de eadem Metaphysica an triplicem specie scientiam distinctam contineat, quas quæstiones non ex aliis principiis, quàm ex auctoritate Philosophi præscribente his scientiis propria obiecta vllus rectè definiat: postquam enim omnes conuenierint, scientias per obiecta distinguere, mensura singulorum obiectorum desumenda erit ex Philosopho, seu ex Principe cuiusvis scientiæ, quæ illi obiectum cum tanta latitudine, & vniuersalitate, & non cum alia maiori, minorive designauit. Lege si placeat circa prædictas quæstiones P. Suar. disp. 1. Metaphys. & PP. Conimbr. quæst. 1. Proem. Physica.

Obiicitur: Scientiæ distinctæ habent distincta principia, ex quibus suas inferant conclusiones: ergo per hæc principia poterunt scientiæ inter se distinguere. Respondeo concedendo antecedens, negando consequentem, quia principia specialia cuiuscumque scientiæ aded inter se sunt disparata, vt sæpe nulla possint ratione vniuerbâ, quæ omnia inter se conueniant, fecerni à principiis aliarum scientiarum. Secundo quia distinctæ scientiæ distinctis vtuntur principiis, quia illis indigent ad distincta prædicata de subiectis formaliter distinctis inferendis, ac proinde prior est in quacumque scientia distinctio sui obiecti ab obiectis reliquarum scientiarum, quàm distinctio suorum principiorum ab aliarum scientiarum principiis. Demum noto, quod etiamsi per principia distincta scientiæ inter se distinguerentur, eadem latitudine distinguenda esse, quæ per obiecta distinguuntur, possent enim ex natura rei ex pluribus paucioribusve principiis distinctæ institui scientiæ, licet attentâ eiusdem rei naturæ, rectè ex principiis, quibus de facto vtuntur essent institutæ.

PUNCTVM IV.

De scientiarum subalternatione.

DE scientiarum subalternatione agit Aristoteles 1. Poster. cap. 9. text. 23. ex quo ferè omnes Doctores triplicem modum subalternationis in scientiis assignant. Primus est ratione finis, quia scientia hæc respicit illius obiectum tanquam proprium finem, sicuti ars frænefactoria respicit equestrem; & equestris respicit militarem, in quo sensu ars frænefactoria & equestris militari subordinari dicuntur, & artes seruiles architectonicæ arti. Secundus est ratione principiorum, quando principia vnius scientiæ sunt conclusiones alterius: tunc enim sicuti principia vnius scientiæ sunt sub alterius principiis, sic vna scientia dicitur esse sub altera. Tertius ratione obiecti, quando vnius obiectum est sub obiecto alterius contractum per differentiam accidentalem, sicuti se habet Perspectiua respectu Geometriæ, quia id quod Geometria probat de linea, Perspectiua probat de linea visuali. Ex his scientiis subalternatis illa proprie dicitur subalternata, quæ subalternationem habet ratione obiecti contracti per differentiam accidentalem, hanc definiuit Aristoteles 1. Poster. cap. 7. & 9. Constituit enim Philosophus subalternationem in eo, quod scientia inferior, seu subalternata à subalternante dependeat, illiusque demonstrationes sub eadem ratione formali ad se deriuat, quod fit quando scientia inferior accipit obiectum formale superioris, & illi tantum addit accidentalem differentiam. ratio est quia scientia, & demonstratio sequitur suum formale obiectum, ac proinde, vt scientia subalternata assumat demonstrationes subalternantis, debet suum obiectum desumere, non contractum per differentiam aliquam essentialem, quia iam non esset idem obiectum formale, sed contractum per aliquam differentiam accidentalem, quæ non extrahat obiectum à sua ratione formali, & illi aliquam adhibeat differentiam, vt aliquomodo saltem accidentaliter scientia subalternata à subalternante discrepet.

Ex hac doctrina tres proprietates agnoscunt ferè omnes auctores

35

36

I

2